تمام مرزهای ایران و افغانستان باز شد

از حدود یک ماه پیش به دلیل درگیری‌های داخلی در افغانستان، فعالیت در مرزهای ایران با این کشور در مقاطعی متوقف و مرزها بسته شد بود. بعد از این به تدریج مرزها بازگشایی شد ولی مجددا در هفته اخیر مرز میلک در استان سیستان و بلوچستان بسته شد و فعالیت تجاری در آن صورت نمی‌گرفت.

اما تازه‌ترین اعلام روح ا... لطیفی، سخنگوی گمرک ایران از این حکایت دارد که دیروز مرز میلک نیز باز شده و کامیون‌های حاوی محموله‌های صادراتی از آن عبور کرده‌اند.

به گفته وی، با بازگشایی مرز میلک، هر سه مرز رسمی ایران با افغانستان باز هستند و روند صادرات کالاهای ایرانی از طریق تجار و شرکت‌های حمل‌ونقل افغانستانی به این کشور ادامه دارد. این در حالی است که مرز ماهیرود خراسان جنوبی و دوغارون در خراسان رضوی نیز فعال بوده و تجارت در آنها ادامه دارد.

گفت‌وگو با کارشناسان درباره چالش‌ها و فرصت‌های تیم اقتصادی دولت سیزدهم

نفس اقتصاد تازه می‌شود؟

گروه اقتصاد

دیروز فهرست کابینه دولت سیزدهم تقدیم مجلس شورای اسلامی شد و قرار است شنبه هفته آینده اعلام وصول شود. کارشناسان درباره تیم اقتصادی دولت گفته‌اند فارغ از این‌که چه کسانی قرار است راهی وزارتخانه‌های اقتصادی کشور شوند ابتدا باید هماهنگ باشند و از مدیریت جزیره‌ای فاصله بگیرند. از سوی دیگر گفته می‌شود تیم اقتصادی دولت راهی سخت را در پیش دارد، در نتیجه فرصتی برای آزمون و خطا مانند ادوار گذشته ندارد؛ از این رو انتظار می‌رود ضمن گام برداشتن در خنثی‌سازی تحریم در زمینه تقویت تولید داخل و ایجاد اشتغال گام بردارد. گزارشی که در ادامه می‌خوانید اقداماتی است که تیم اقتصادی دولت سیزدهم باید انجام دهد.

اهمیت ضلع بانک مرکزی

تصمیمات مهم اقتصادی کشور توسط یک مثلث در دولت گرفته می‌شود. وزارت امور اقتصادی و دارایی، سازمان برنامه و بودجه و بانک مرکزی. دو ضلع مثلث اکنون مشخص شده و طبق ضوابط رئیس کل بانک مرکزی با پیشنهاد وزارت اقتصاد به رئیس‌جمهور معرفی خواهد شد و پس از تایید حکم انتصاب صادر می‌شود. مسعود میرکاظمی به ریاست سازمان برنامه و بودجه کشور منصوب و احسان خاندوزی برای تصدی وزارت امور اقتصادی و دارایی معرفی شده است و ضلع سوم بانک مرکزی است که به‌گفته کارشناسان باید با دو ضلع دیگر هماهنگ باشد. آن‌طور که آلبرت بغزیان، استاد اقتصاد دانشگاه تهران به خبرنگار ما گفته، کسی که قرار است در سمت بانک مرکزی قرار بگیرد حتما باید اقتصاددان باشد و لزوما اهمیتی ندارد که قبلا در بانک پست و مقام داشته یا خیر. به نظر می‌رسد دولت سیزدهم می‌تواند از وزرای اقتصادی و اقتصاددانان برای تصدی بانک مرکزی کمک بگیرد. موضوعی که حسن خوشپور، کارشناس اقتصادی به خبرنگار ما گفته، این است کسی که وارد ساختمان میرداماد بانک مرکزی می‌شود باید اقتصاددان باشد اما متاسفانه در دولت یازدهم و دوازدهم کسانی این سمت را برعهده گرفتند که تنها سابقه حسابداری و بانکداری داشتند. بغزیان درباره انتخاب رئیس کل بانک مرکزی به خبرنگار ما می‌گوید اکنون بحث استقلال بانک مرکزی بیان می‌شود، در حالی که این امکان تقریبا در شرایط اقتصادی ایران صفر است اما ساماندهی نظام پولی و ارزی باید مورد توجه تیم اقتصادی دولت باشد. مهم‌ترین موضوعی که دولت سیزدهم باید به آن توجه کند هماهنگی تیم اقتصادی است در این صورت بودجه‌ریزی کشور به‌گونه‌ای نخواهد بود که در زمستان سراغ بانک مرکزی برویم و از طریق چاپ پول حقوق پرداخت کنیم.

نگاه منتقدانه به وضع موجود

رهبر معظم انقلاب بارها به نگاه تحول‌آفرین مسوولان تاکید داشتند و ابراهیم رئیسی در مراسم تنفیذ و تحلیف ریاست‌جمهوری اعلام کرد این نگاه سرلوحه کار دولت سیزدهم قرار خواهد گرفت. حالا کارشناسان اقتصادی می‌گویند کابینه دولت سیزدهم باید به وضع موجود نگاه منتقدانه داشته باشند و فقط اصول آکادمیک و دانشگاهی برای به نتیجه‌رسیدن اهداف کشور کافی نیست؛ بلکه باید به دنبال اجرائیات باشند و به‌تدریج تحولات ساختاری را پیگیری کنند. یکی از مواردی که باید نقشه‌راه دولت سیزدهم قرار بگیرد اصلاح ساختار بودجه است. اقدامی که بارها در دولت یازدهم و دوازدهم به آن اشاره شد اما به مرحله اجرا نرسید. فارغ از این‌که وزارت نفت باید تلاش خود را برای فروش نفت و فرآورده‌های نفتی انجام دهد سازمان برنامه و بودجه کشور باید بودجه کشور را به‌گونه‌ای تدوین کند که هر سال به میزان مشخص سهم نفت در بودجه کاهش یابد. سال‌های ۹۳ و ۹۴ سهم نفت در بودجه حدود ۲۵ درصد بود اما در پاییز ۹۴ که برجام به امضا رسید و تحریم‌های ایران لغو شد یکباره سهم نفت در بودجه به بیش از ۴۵ درصد رسید. با روی کارآمدن دونالد ترامپ به عنوان رئیس‌جمهور آمریکا پرونده برجام نیز بسته و اردیبهشت ۹۷ آمریکا از برجام خارج شد. این در حالی بود که شرکت‌های خارجی به پیشنهاد آمریکا در نیمه دوم سال ۹۶ در حال خروج از ایران بودند. دولت سیزدهم هم در شرایطی قبول مسوولیت کرده که تحریم‌ها به‌صورت گسترده علیه ایران اعمال شده و وضعیت اقتصادی نامناسب است. از این رو انتظار می‌رود در بخش بودجه، نظام پولی و ارزی برنامه‌ریزی دقیقی داشته باشد. کارشناسان دراین‌باره می‌گویند اصلاحات اقتصادی به‌صورت نقطه‌ای نباید انجام شود بلکه وزارتخانه‌ها باید یک هدف را دنبال کنند و تیم اقتصادی در آن مسیر به حرکت خود ادامه دهد. سال‌هاست شعار بودجه‌ریزی مبتنی بر عملکرد داده می‌شود اما این موضوع هم مانند برخی موارد دیگر در حد شعار باقی می‌ماند که دولت سیزدهم باید به این موارد پایان دهد.

بابرجام یا بی‌برجام

اوایل دولت دوازدهم بود که دونالد ترامپ قدرت را در ایالات متحده آمریکا به دست گرفت. از زمان آغاز ریاست‌جمهوری او اختلاف خود با ایران را اعلام کرد. محمدباقر نوبخت، رئیس سابق سازمان برنامه و بودجه در زمان اراده بودجه سال ۹۷ به مجلس اعلام کرد سه سناریو برای مقابله با تحریم‌ها نوشته شده است. در نگاه اول اعلام شد اگر تحریم برداشته نشود آنچه به مجلس رسیده اجرا می‌شود و اگر تحریم‌ها برداشته شود دو سناریوی دیگر مطابق شرایط تحریمی درنظر خواهیم داشت. تحریم‌ها سال ۹۷ برداشته شد اما خبری از سناریوهای دیگر نبود. همین موضوع باعث شد تا سرمایه اجتماعی دولت‌دوازدهم تا حد زیادی کاهش یابد. پس از آن هم دولت فقط به دنبال مذاکره با کشورهای غربی بود که مدتی هم ادامه پیدا کرد اما نتیجه‌ای حاصل نشد. حالا کارشناسان می‌گویند وزرای پیشنهادی باید به گونه‌ای عمل کنند که نگاهشان به شرایط داخلی باشد و با توجه به ظرفیت‌های موجود به نمایندگان مجلس وعده دهند. همچنین گفته می‌شود نگاه درون‌زا و برون‌نگر نیز باید هدف اصلی دولت سیزدهم باشد. به‌گونه‌ای که از ظرفیت‌های اقتصادی کشور به‌درستی استفاده شود و قبل از تولید سفارش کالاهای صادراتی را دریافت کنند.

توجه به دیپلماسی اقتصادی

دیپلماسی اقتصادی در طول سال‌های گذشته در ایران موضوعی فراموش شده است. نگاهی به کشورهای صادرکننده نشان می‌دهد رایزنان اقتصادی و سفرای کشورها به نفع تجار و اقتصاد کشورشان اقداماتی را انجام می‌دهند، اما این ضعف در بدنه وزارت خارجه ایران حس می‌شود که با توجه به گستردگی تحریم‌ها، انتظار می‌رود این بخش به‌درستی به کمک اقتصاد کشور بیاید.

ایران فقط تهران نیست

موضوع دیگری که کارشناسان اقتصادی مطرح می‌کنند، این است که وزرای کشور علاوه بر تهران به استان‌های دیگر نیز توجه کنند. استان‌های دیگر کشور ظرفیت اشتغال بالایی دارند که با بی‌توجهی، نادیده گرفته می‌شود و از سوی دیگر همه نگاه‌ها به سمت پایتخت است که این موضوع مهاجرت به کلانشهرها را افزایش داده و ادامه این روند باعث رشد هزینه خانوارها و کاهش اشتغال کشور خواهد شد. امرا... امینی، عضو هیات علمی دانشگاه علامه طباطبایی به خبرنگار ما گفته این‌که افراد چه سابقه‌ای در گذشته دارند، خیلی اهمیتی ندارد. بلکه مهم اینجاست زمانی که دارای مقام بوده‌اند، از کارنامه قابل‌قبولی برخوردار بوده‌اند یا خیر. به نظر می‌رسد رویکرد دولت سیزدهم با دولت‌های قبلی متفاوت است. توجه به شهرهای دیگر از جمله شعارهای دولت سیزدهم است و دولت می‌تواند از شهرهای مرزی به عنوان سکوی صادرات استفاده کند.

فرماندهی مقتدر

پس از هماهنگی تیم اقتصادی، اقتصاد ایران نیاز به یک فرمانده دارد که بتواند با شناخت درست از ظرفیت‌ها و تنگناها نقشه راه را ترسیم کند. این گفته ارسلان ظاهری، کارشناس ارشد اقتصادی است که به خبرنگار ما گفته کشور اکنون در جنگ اقتصادی است، به طوری که دشمن در بحث ارز برای شکست دادن ایران سرمایه‌گذاری کرده است. نکته دیگری که دولت سیزدهم باید به آن توجه کند، تامین کالاهای اساسی است و پیشنهاد می‌شود ارز ۴۲۰۰ تومانی همچنان ادامه داشته باشد و در تخصیص و نحوه توزیع کالاهای یارانه‌ای نظارت افزایش یابد. نرخ تورم کشور اکنون ۵۷ درصد اعلام شده و نرخ تورم خوراکی‌ها به ۷۰ درصد رسیده، از این رو دولت سیزدهم باید سیاست مهار را دنبال کند و در شرایط فعلی امکان اصلاح نخواهد داشت. نکته دیگری که ارسلان ظاهری گفته این است که بانک مرکزی باید بانک‌ها را مجبور کند تا بدهی‌های‌شان را پرداخت کنند و از آنجا که شاید نقدینگی آنها کم باشد، اقدام به فروش اموال‌شان خواهند کرد که اقدامی اصولی در بخش بانکی محسوب می‌شود.

> کارشناسان معتقدند هماهنگی تیم اقتصادی در کنار ترسیم برنامه‌های راهبردی و فاصله گرفتن از مدیریت جزیره‌ای در وزارتخانه‌ها می‌تواند به موفقیت دولت کمک کند

تبدیل چالش به فرصت

در شرایط فعلی دولت سیزدهم به دلیل همسو بودن قوه قضاییه و مجلس شورای اسلامی می‌تواند با کمک این دو نهاد ظرفیت‌های بالقوه کشورمان به لحاظ اقتصادی را بالفعل کند به طوری که در این خصوص وحید شقاقی شهری، عضو هیات علمی دانشگاه خوارزمی می‌گوید: کشورمان با انبوهی از چالش‌ها و ابر چالش‌هایی روبه‌روست و طی ۵۰ سال اخیر در کشور انباشته شده‌اند بنابراین برای رفع آنها باید سرمایه‌گذاری عظیمی و جراحی سختی صورت گیرد. وی می‌افزاید: از طرف دیگر مذاکرات برجام بر اقتصاد ایران سایه افکنده و حل نشده است به همین دلیل آینده مشخصی در زمینه اقتصادی برای کشورمان وجود ندارد. با توجه به نگاه کارشناسان به نظر می‌رسد باید تیم اقتصادی دولت معادلات، سناریوها و گزاره‌های مهم را در نظر بگیرد تا بهترین انتخاب را برای اصلاح ساختاری کشور داشته باشد به طوری که متخصص و خبره باشد، عقلانیت حداکثری را به‌کار ببندد، توانایی اصلاح ساختاری و اجرای پروژه‌های کلان کشور را نیز داشته باشند.

نقشه راه دولت سیزدهم طی ۴ سال

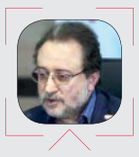

بیژن عبدی
کارشناس اقتصادی

دولت سیزدهم در چهار سال آینده با رویدادهایی روبه‌روست که باید برای آنها چاره‌جویی کند به طوری که ابتدا باید به فکر طراحی و تدوین برنامه هفتم توسعه باشد سپس در سال ۱۴۰۴ شاهد آن خواهیم بود که برنامه و سند چشم‌انداز ۲۰ ساله به اتمام می‌رسد که در این سال باید ارزیابی برای رسیدن و تحقق یا نرسیدن و عدم تحقق این اهداف صورت گیرد و حتی دولت باید برنامه ۲۰ ساله بلندمدت آینده را ترسیم کند. از طرف دیگر با توجه به تحریم‌ها و اثرات نامطلوب اقتصادی در آینده نزدیک اتفاق می‌افتد ابتدا باید مشخص شود تحریم‌ها برداشته خواهد شد یا همچنان پابرجا است و برای هر کدام از این دو حالت باید یک طرح اقتصادی ایجاد شود. اگر تحریم همچنان پابرجا باشد باید بدانیم نحوه تعامل‌مان با دیگر کشورها چگونه است و اگر تحریم‌ها برداشته نشود باید بدانیم که برای امور اقتصادی می‌خواهیم چه راهکارهایی را به مرحله اجرا برسانیم. متاسفانه در چند دهه گذشته شاهد نقاط ضعف ساختاری زیادی در حوزه مدیریت اقتصادی بوده‌ایم بنابراین باید مشخص شود که بانک مرکزی چطور می‌خواهد مدیریت شود و نقش سازمان برنامه و بودجه در بودجه‌ریزی و اصلاح ساختار بودجه چیست. با این حال معتقدم بهتر است بودجه کشور علاوه بر سازمان برنامه و بودجه وزارت اقتصاد نیز درگیر آن شود. وزارت امور اقتصادی و دارایی یکی از وزارتخانه‌هایی است که درآمد دولت را به دست می‌آورد. از حقوق گمرکی گرفته تا اخذ مالیات و بخش‌های مختلف دیگر که اگر هنگام بودجه‌ریزی نقش ایفا کند بهتر می‌تواند برای دولت درآمدزایی کند. به این ترتیب درآمدهای نفتی صرف هزینه‌های سرمایه‌گذاری و امور زیربنایی کشور می‌شود، بنابراین نیازمند اصلاح ساختاری در کشور هستیم و نقش سازمان برنامه تغییر می‌کند. تیم اقتصادی دولت برای ۴ سال آینده در حوزه برنامه‌ریزی، اصلاح ساختارهای اساسی کشور، اقتصاد بین‌الملل و نحوه تعامل اقتصادی با دیگر کشورهای دنیاست که طرح اقتصادی ویژه‌ای داشته باشد. معتقدم تیم اقتصادی دولت نباید حتما سابقه زیادی در اداره وزارتخانه‌ها و سازمان‌هایی مانند سازمان برنامه و بودجه و بانک مرکزی داشته باشد بلکه صرف تجربیات مدیریتی برای این افراد کافی است و باید به این نکته نیز توجه شود که این افراد نباید صرفا آکادمیک باشند چون بدون هیچ شکی در مدیریت اقتصادی دچار مشکل خواهند شد به طوری که به راحتی می‌توانند در خود وزارتخانه متبوع بازیچه زیردستان خود در آن وزارتخانه قرار گیرند. در مجموع به لحاظ تخصصی تیم اقتصادی دولت سیزدهم باید در حوزه‌های برنامه‌ریزی پولی و مالی و اقتصاد بین‌الملل نظریه و منطق مشخصی داشته باشد و از طرف دیگر ادبیات اداره نهادهای مربوط را هم به خوبی بشناسد.

بدون تیتر

ساسان شاه‌ویسی، کارشناس اقتصاد

۱۰ شاخص اصلی را می‌توان برای یک تیم کارآمد در سطح روسای دستگاه‌های اجرایی متصور بود؛ بخشی از این ویژگی‌ها به شرایط عمومی آنها ربط دارد به طوری که مهم‌ترین ویژگی آنها به داشتن انگیزه و صلاحیت فردی برمی‌گردد. داشتن انگیزه به این معنی که برخی از این افراد شاید بتوانند در نقش، جایگاه و مقام وزارت و مسوولیت‌های بالای قوه مجریه قرار گیرند ولی انگیزه لازم، آمادگی شخصی و شخصیتی را برای پذیرفتن مسوولیت و سختی کار و تلاشی که نیاز دارد نداشته باشند. از این جهت شاید مهم‌ترین مولفه تیم اقتصادی دولت را به صلاحیت فردی، اخلاقی، جهادی بودن، داشتن دانش و توانایی مدیریتی برای آن حوزه، داشتن ایده و برنامه و خلاقیت برای فرصت سازی و به کارگیری ظرفیت‌های در اختیار آن حوزه دانست. در عین حال قدرت کار تیمی داشتن، رویکرد جهادی و داشتن دانش، برنامه و قابلیت مدیریت موثر، پویا و شایسته سالاری و شایسته‌گزینی نسبت به سایر نیروهایی که می‌خواهد به کار بگیرد، قدرت رهبری و ایجاد همفکری و هم تیمی با نیروهایی که به کارگیری می‌کند باید در اعضای تیم اقتصادی دولت وجود داشته باشد.

حسین درودیان، کارشناس اقتصاد

در صورتی که دولت می‌خواهد کسری بودجه را به پایه پولی انتقال دهد، این انتقال باید در حد رشد درون‌زای مصارف پول باشد. کمیت و کیفیت پولی که بانک‌ها ایجاد می‌کنند، در بلندمدت متناسب دورنمای کلی اقتصاد را مشخص می‌کند و به عنوان عامل اصلی در تعیین نرخ تورم بسیار تعیین کننده است. اگر این مساله را در کنار تحولات مرتبط با مسائل خارج از اقتصاد کنار هم قرار دهیم، دو نیرویی است که سرنوشت اقتصاد ما را تعیین می‌کند. ما برای این‌که به‌صورت بنیادین و ریشه‌ای بتوانیم مساله تورم را علاج کنیم ابتدا باید کمیت خلق پول توسط بانک‌ها را مهار کنیم و بعد کیفیت آن را بهبود بخشیم. در اقتصاد ایران علاوه بر مواردی که گفته شد، باید به مساله کسری بودجه و انتقال آن به پایه پولی نیز بحث‌های زیادی انجام داد اما در وضعیت فعلی این انتقال باید در همان حد رشد درونزای مصارف پول باشد. یعنی در صورتی که دولت می‌خواهد کسری بودجه را به پایه پولی انتقال دهد، این انتقال باید حد و حدود داشته باشد. در طرف دیگر قضیه تورم، مساله این است که بتوانیم نرخ ارز را باثبات کرده و گشایش‌های ارزی و تجاری را در مورد کالاهای اساسی حاصل کنیم و در بلندمدت هم کار بایسته این است که آسیب‌پذیری‌مان را از محل تکانه‌های ارزی و خارجی به ویژه کالاهای اساسی خارج کنیم.

سید محسن دهنوی، نماینده مجلس:

در بعضی استان‌ها سرمایه‌گذاری سالانه جدید از مقدار استهلاک دارایی‌های موجود کمتر شده است و این یعنی ورشکستگی صنعتی در سال‌های نه چندان دور. تمامی وزارتخانه‌ها نیازمند تغییر در نظام حکمرانی خود هستند. اصلاح نظام حکمرانی در صنعت به معنای عبور از کارهای معمول وزارتخانه و حرکت به سوی ایجاد تحول‌های عمیق و کارگشاست. مهم‌ترین موضوع تحول در جذب سرمایه به بخش صنعت است. در این مسیر از ابزارهای متعددی می‌توان استفاده کرد که تا الان به دلیل کم‌کاری یا غفلت استفاده نشده است. باید توجه شود که نرخ رشد تشکیل سرمایه ثابت در اقتصاد ایران از حدود دو دهه پیش به‌طور محسوسی رو به کاهش رفته است. حتی کاهش در بخش ماشین‌آلات و تجهیزات بسیار آشکارتر است. در دهه ۹۰ نیز رشد تشکیل سرمایه ثابت در کل اقتصاد ایران منفی شده به حدی که کمترین مقدار سرمایه‌گذاری (به قیمت‌های ثابت) طی دو دهه گذشته مربوط به سال ۹۸ بوده است. می‌توان از دلارهای نفتی برای توسعه زیرساخت و تامین مالی صنایع پیشران بهره برد و البته این امر باید پس از کسر منابع لازم برای تامین کالاهای اساسی صورت گیرد. اعطای تسهیلات مبتنی بر قرارداد برای حمایت از صنایع خرد و تامین مالی خرید تجهیزات و ماشین آلات به کمک منابع ارزی بانک مرکزی، یعنی از محل منابع موجود برای مداخله ارزی و تامین مالی قاچاق، از دیگر راهکارهای قابل قبول است.